

EUROOPAN ALUEKEHITYSRAHASTON OSITTAIN RAHOITTAMAN

Plassi- Kalajoen vanha kaupunki -projektin

ulkoisen arviointi

HRM Consulting

KM Matti Keskinen, johtava konsultti

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

1. JOHDANTO

Tämä asiakirja on Kalajoen kaupungin/ Kalajoki Akatemian toteuttaman Plassi- Kalajoen vanha kaupunki -projektin ulkoisen arvioinnin loppuraportti.

Ulkoisen loppuarvioinnin kohteena olevan projektin osalta tarkastellaan sen tarkoituksenmukaisuutta, tuloksellisuutta, tehokkuutta, kestävyyttä, vaikuttavuutta, johdonmukaisuutta yhteisön tuomaa lisäarvoa. Arvioinnin pääpaino on tuloksissa, vaikuttavuudessa ja tehokkuudessa. Arvioinnissa kiinnitetään lisäksi huomiota tulosten kestävyteen ja onnistumisiin/epäonnistumisiin vaikuttaneisiin tekijöihin.

Arvioinnin toteuttamisen tavoitteena on, että arviointitulokset tulevat selkeiksi ja yhtäläisesti ymmärretyksi kaikille osapuolille: toteuttajille, keskeisille sidosryhmille, ohjausryhmälle ja rahoittajalle.

Tässä arvioinnissa teknisenä lähestymistapana ja taustana arvioinnille käytetään määritelmää teoksesta EC Guidelines On Evaluation (Evaluating EU Expenditure Programmes: A Guide, Ex-, Post and Intermediate Evaluation. European Commission, ensimmäinen painos, Luxemburg, tammikuu 1997). Sen mukaan arvioinnin tarkoituksena on ”esittää systemaattisesti ja tehokkaasti toiminnan tarkoituksenmukaisuus, tehokkuus ja vaikutukset projektin tavoitteiden valossa.”

Tämä arviointiraportti koostuu viidestä luvusta: johdannosta, arvioinnin kohteen kuvauksesta, arvioinnin toteutuksesta, arvioinnin tuloksista ja johtopäätöksistä.

Arvioinnin laatija

Arvioinnin toteuttaa HRM Consulting.

HRM Consulting (HRMC) on perustettu vuonna 2010. HRMC:n keskeinen liiketoiminta-alue on tuottaa ESR- ja EAKR-rahoitteisille hankkeille evaluointipalveluja.

Yrityksen perustaja, KM Matti Keskinen on toiminut sekä nuorten, että aikuisten ammatillisten oppilaitosten rehtorina ja toimitusjohtajana noin 14 vuotta. Tänä aikana Keskinen on toiminut lukuisien ESR- ja EAKR-rahoitteisten hankkeiden vastuullisena johtajana sekä ohjausryhmien jäsenenä ja puheenjohtajana. HRMC on konsultoinut useita organisaatioita niiden kehittämistarpeiden mukaisesti ja ollut mukana laatimassa rakennerahastoprojekteja kehityksen tueksi.

2. ARVIOINNIN KOHTEEN KUVAUS

Plassi – Kalajoen vanha kaupunki -projekti

Plassi – Kalajoen vanha kaupunki –projekti on kulttuurimatkailupainotteinen kehittämis- ja investointihanke. Projekti on aloitettu toukokuussa 2008 ja se on päättynyt vuoden lopussa 2010. Projektin budjetti on 330 000 €. Projektia on rahoittanut EAKR toimintalinja 3 *Alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantaminen* (Lääninhallitus/Pohjois-Pohjanmaan liitto).

Toimintalinja käsittää sisällöllistä kehittämistä, kulttuurin tuotteistamista, markkinointia ja kulttuuriympäristön kehittämistä ja kunnostamista. Projektia hallinnoi Kalajoen kaupunki/sivistyspalvelut.

Projektisuunnitelmassa määritellyt projektin tavoitteet ja mittarit

Plassi- Kalajoki vanha kaupunki -projektilla haluttiin saada aikaiseksi seuraavia vaikutuksia:

- 1.) Käynnistää alueen keskeisten kohteiden kunnostus
- 2.) parantaa matkailijoiden, päiväkävijöiden sekä alueen asukkaiden kulttuurimatkailupalveluja
- 3.) pelastaa jäljellä oleva perinnetietämys jälkipolville ja koota aineisto ja materiaali talteen.

Projektiin osallistuvat yritykset: 3 kpl.

Projektiin osallistuvat organisaatiot: 6 kpl.

Projektin tavoitteena on synnyttää kohteesta kulttuurimatkailutuote.

- Plassin matkailullinen status ja kiinnostavuus kasvanut
- Matkailijamäärien (kasvun?) myötä palveluiden kysyntä on kasvanut ja uutta yritystoimintaa syntynyt
- On hankittu miljööseen kuuluvaa kalustoa, tarvikkeita museoihin ja käyntikohteisiin
- On syntynyt markkinointimateriaalia, opasteita, yhtenäinen graafinen ilme sekä internet-sivut ja mobiilipalveluita.
- Projekti saa aikaan yhden uuden työpaikan ja yhden uuden yrityksen.

Projektihakemuksessa on määritelty seuraavat mittarit:

- vertaillaan kohteiden kävijämääriä hankeen alussa ja lopussa
- seurataan kuinka paljon alue on kulttuuriympäristönä esillä tiedotusvälineissä
- seurataan kuinka paljon kiinnostusta internet-sivut keräävät

Tehtävät toimenpiteet:

- 1.) laaditaan markkinointisuunnitelma
- 2.) hankevetäjä toimii kulttuurimatkailun asiantuntijana eri yhteyksissä
- 3.) tiedotustilaisuudet
- 4.) kootaan Plassin historiaan liittyvä aineisto tietopankiksi ja selvitetään aineiston käyttöoikeudet
- 5.) esineiden esittely toteutetaan käyntikohteissa
- 6.) opaskoulutusta kehitetään parantamalla tietämystä historiasta ja kulttuuriarvoista
- 7.) kunnostetaan Havulan piharakennukset ja piha, sahatyöläisten asuntomuseo ja ympäristö ja kalastusmuseon rakennukset
- 8.) hankitaan ympäristöön sopivat opasteet, infotaulut sekä kalustoa ja materiaaleja näyttelytoimintaa varten
- 9.) hankevetäjä järjestää yrittäjien, kulttuuri- ja matkailutoimijoiden, yhdistysten ja oppilaitosten tapaamisia
- 10.) autetaan toimijoita tunnistamaan Plassin kulttuuri – ja historiallisia arvoja ja löytämään mahdollisuuksia tapahtumatarjontaan ja yritystoimintaan
- 11.) hankevetäjä järjestää korjausrakentamisen ja kulttuuriympäristön hoitamisen koulutustilaisuuden alueen asukkaille ja yrittäjille.

Ohjausryhmä arvioi projektin aikana sen toimintaa.

Projektin tavoitteena on Plassin kulttuurimatkailullisen vetovoiman ja tunnettavuuden kehittäminen, perinteen esilletuominen ja sisällöntuotanto, matkailullisten palveluiden monipuolistaminen ja laadun parantaminen ja yritteliäisyyden ja omaehtoisen toiminnan tukeminen.

Projektin esittelyssä nettisivuilla (www.vanhaplassi.fi, projektin tuottamat matkailusivut) hankeen tehtävät on määritelty seuraavasti:

Plassin kulttuurimatkailullisen vetovoiman ja tunnettavuuden kehittäminen

tiedottaminen eri medioissa
markkinoinnin ja tiedottamisen graafinen ilme
sähköiset tuotteet ja palvelut, painotuotteet

Perinteen esilletuominen ja sisällöntuotanto

Plassin historiasta ja kulttuurista tietopankki
sisältöjen kehittäminen matkailuntuotteistamisen tueksi

Matkailullisten palveluiden monipuolistaminen ja laadun parantaminen

kunnostetaan museorakennuksia ja niiden ympäristöjä
kehitetään opastointia Plassin alueen osalta
hankitaan opasteita ja info-tauluja
kehitetään museotoimintaa, erityisesti Havulaa ja sen oheispalveluja

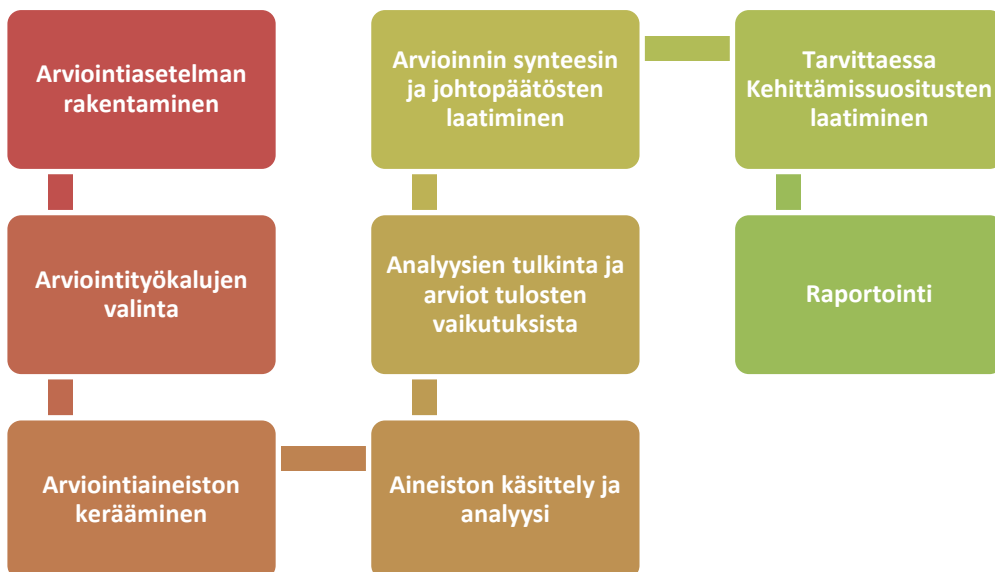
Yritteliäisyyden ja omaehtoisen toiminnan tukeminen

yhteistyökumppaneiden ja edunsaajien verkostoituminen
Kalajoen kulttuurimatkailuun liittyvät tilaisuudet (mm. oppaat, matkailutoimijat ja –
yrittäjät), neuvonta

3. ARVIOINNIN TOTEUTUS

3.1. Arviointisuunnitelma

Arviointiprosessi koostui seuraavista vaiheista:

Arvioinnin toteutus:

Vaihe 1.	Projektin tarkennetun arviointisuunnitelman laatiminen
Toteutus	Ulkoisen arvioinnin työsuunnitelman, arvioinnin tavoitteiden ja sisällön määrittäminen yhdessä tilaajan kanssa. Avaininformanttihenkilöiden määrittelemine.
Ajankohta	joulukuu 2010
Vaihe 2.	Analysointimateriaalien kerääminen
Toteutus	Projektin tuottaman kirjallisen materiaalin kerääminen. Avaininformanttihaastatteluiden toteuttaminen. Kerätyn materiaalin analysointi suhteessa arvioinnin tiedontarpeeseen.
Ajankohta	tammikuun alku 2011
Vaihe 3	Arviointitulosten ja vaikutusten analysointi ja raportointi
Toteutus	Hankkeen kokonaisarviointiin keskittyvän arviointiraportin laatiminen. Raportti luovutetaan viimeistään 31.1.2011.
Ajankohta	tammikuu 2011 (raportin luovutus 31.5.2011 mennessä)

3.2. Arviointi/tutkimusmenetelmät ja aineistot

Menetelmällinen lähestymistapa arvioinnissa on määrällinen, laadullinen ja osittain osallistava. Tiedonhankintamenetelminä käytettiin projektista saatavilla olevaa virallista ja epävirallista projektidokumentaatiota. Keskeisinä menetelminä arvioinnissa ovat projektissa tuotettujen asiakirjojen perusteella tehty määrällinen analysointi, avaininformanteille tehty kirjallinen kysely sekä projektipäällikön haastattelut/arviointikeskustelut. Arviointi pohjataan projektille asetettuihin tavoitteisiin sekä käytettävissä olevaan hankemateriaaliin ja asiakirjoihin sekä projektin tuottamaan monitorointi- ja itsearviointiaineistoon.

Arvioinnissa käytetyt asiakirjat:

EAKR-projektisuunnitelma: Plassi - Kalajoen vanha kaupunki

Väliraportti 1.1.-30.6.2009

Väliraportti 1.7.-31.12.2009

"Hankkeessa tehtyjä töitä 2008-2010" / Projektipäällikkö

Kokouspöytäkirjat, 8 kpl.

Liite F, projektin hankintaluettelo

Tiivistelmä maksatuskauden toiminnasta, 6 kpl.

Plassi - Kalajoen vanha kaupunki –projektin loppuraportti

Plassi - Kalajoen vanha kaupunki –projektin tiedotteet, 8 kpl.

Luettelo projektia käsittelevistä lehtiartikkeleista: Kalajoenseutu, Kalajokilehti, Kalajokilaakso, Keskipohjanmaa, Kaleva, Kalajoen kutsu, Kansan Tahto.

Selvitys investoinneista (projektipäällikkö)

Selvitys kustannuksista (projektipäällikkö)

Loppuraportti (projektipäällikkö)

Kysely lähetettiin yhdeksälle henkilölle, jotka edustivat projektia, kaupunkia, kyläyhdistystä ja matkailualan yrittäjiä.

Kysely sattui joulukuun/uudenvuoden –ajankohtaan, joten vastausaikaa jatkettiin alkuperäisestä kaksi kertaa. Kaikkiaan vastauksia tuli 7 kpl.

Projektipäällikkö on toimittanut käytetyn kirjallisen materiaalin arvioijalle sähköpostitse. Kysely on toteutettu joulukuussa 2010 aikana sähköpostitse. Vastauksia otettiin vastaan viikon 3 loppuun 2011.

Projektipäällikkö on vastannut hänelle tehtyihin kysymyksiin sähköpostitse. Lisäksi on käyty aiheista puhelinkeskusteluja arvioijan ja projektipäällikön kesken.

Kyselylomakkeen alussa on kerrattu projektin tavoitteet ja kysymykset ovat johdettu suoraan asetetuista tavoitteista. Kyselylomakkeen kysymykset olivat seuraavat:

KYSYMYKSET

Pyri myös perustelemaan vastauksesi.

1. **Onko projekti onnistunut seuraavien tavoitteiden saavuttamisessa?**
 - 1.1. **Alueen keskeisten kohteiden kunnostamisessa?**
 - 1.2. **Parantamaan matkailijoiden, päiväkävijöiden sekä alueen asukkaiden kulttuuripalveluja?**
 - 1.3. **Pelastamaan jäljellä oleva perinnetietämys jälkipolville ja koota aineisto ja materiaali talteen?**
2. **Onko projekti näkynyt medioissa/tapahtumissa mielestäsi riittävästi/onnistuneesti?**
3. **Onko projektin myötä maksulliset palvelut monipuolistuneet ja niiden laatu parantunut?**
4. **Onko Kalajoen vanha kaupunki –alueen matkailullinen vetovoima lisääntynyt projektin toimintojen vuoksi pysyvästi? Onko projektin ulkopuoliset tekijät vaikuttaneet samanaikaisesti alueen vetovoimaan?**
5. **Vapaamuotoiset projektia koskevat kommentit/ (esim. tarvitaanko jatkotoimenpiteitä/hanketta?)**

Kyseessä on investointi – ja kehittämishanke, joten arvioinnissa on huomioitu molemmat aspektit.

4. ARVIOINNIN TULOKSET

Tässä luvussa käsitellään projektissa tehtyjen toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuutta, tehokkuutta, vaikuttavuutta ja kestävyyttä asetettujen tavoitteiden näkökulmasta. Toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuus ja erityisesti vaikuttavuus ja tehokkuus –aspektit on usein vaikea erottaa toisistaan, mutta se minkä otsikon alla asiaa käsitellään ei lopputuloksen kannalta ole merkityksellistä.

Vaikuttavuus ei välttämättä näy kaikessa laajuudessaan heti projektin loputtua. Lisäksi vaikuttavuutta joudutaan osittain arvioimaan välillisesti, arvioimalla tehtyjen toimenpiteiden vaikutusta ilman että itse vaikuttavuutta olisi pystytty mittaamaan. Tällainen seikka on mm. tunnettavuuden lisääminen.

Hankeen tavoitteet on esitetty suhteellisen hyvin ja tavoitteen määrittely on pääasiallisesti realistinen suhteessa projektille varattuihin resursseihin. Ainoastaan ”perinnetietämyksen pelastaminen” –osuus olisi pitänyt suunnitteluvaiheessa määrittellä tarkemmin ja mieltä siihen liittyvä resurssiallokointi. Aina voidaan vaatia projektilta enemmän, mutta arvioinnissa pitäydytään hankesuunnitelman mukaisten tavoitteiden saavuttamisen arvioinnissa. Johtopäätöksiä-kappaleessa on esitelty arvioinnin aikana esiin tulleita ajatuksia jatkotoimenpiteistä.

Arvioinnissa pyritään arvioimaan tavoitteiden saavuttamista päättelyketjulla resurssi-toimintotuotos tulos- tavoite.

Kyselyn tulokset olivat kaksijakoiset. Eri sidosryhmäedustajat näkivät hankkeen tehokkuuden ja vaikuttavuuden hyvin erilailla.

Valituilla siteerauksilla on pyritty saamaan näkyville kokonaiskuva kyselyn vastauksia. Samankaltaisia vastauksia ei ole siteerattu useaan otteeseen.

Tarkoituksenmukaisuus

Toteutetut toiminnot on linjattu tarvelähtöisesti rahoittajan ja hyödynsaajien kanssa neuvotellen. Projekti on rajattu jo alun perin kohtuullisen hyvin. Kuitenkin alkuperäiseen suunnitelmaan on toiminnan edetessä tehty muutoksia, mm. markkinointisuunnitelman laatimisesta on päätetty luopua. Tämä johtui päällekkäisyydestä kaupungin markkinointisuunnitelman kanssa. Perinnetietämyksen keräämisen mukaan ottaminen hankesuunnittelussa olisi pitänyt harkita hankkeen kokonaisuuden tarkoituksenmukaisuuden kannalta tarkemmin. Suunniteltujen toimintojen toteutumisen suhteen hanke on edennyt hyvin.

Resurssiallokointiin on tullut muutoksia lähinnä projektipäällikön erityisosaamisen kautta. Projektipäällikkö on itse perehtynyt sekä korjausrakentamiseen, että museotyöhön. Näistä lähtökohdista konsultointi- ja ostopalveluiden määrä on pienentynyt. Toisaalta on tehty myös töitä, joita suunnitelmassa ei ole suoraan määritelty, mutta jotka ovat tavoitteen mukaisia.

Tehdyt toimenpiteet ovat varsin perinteisiä. Merkittäviä innovatiivisia toimenpiteitä ei ole tehty, pois lukien nettipohjainen virtuaali-Plassi -peli, jota alun perin ei ollut suunnitelmassa. Virtuaali-Plassi -pelin kehittämisessä projekti on ollut yhteistyökumppanina ja asiantuntijana. Toteuttajana toimi ammattikorkeakoulun opiskelijat. Toisaalta suunnitelmassa olevia mobiilipalveluja ei ole määritelty eikä tuotettu.

Tavoitteena (nettisivujen mukaan) on ollut:

- Plassin kulttuurimatkailullisen vetovoiman ja tunnettavuuden lisääminen
- Perinteen esilletuominen ja sisällöntuotanto
- Matkailullisten palveluiden monipuolistaminen ja laadun parantaminen
- Yritteliäisyyden ja omaehtoisen toiminnan tukeminen

Asetettujen tavoitteiden pienet muutokset ja tarkennukset ovat olleet tarkoituksenmukaisia.

Kunnostuskohteiden tarkoituksenmukaisuutta (valintaa) on kyselyssä jonkin verran kritisoitu. Eräissä vastauksessa olisi odotettu kiinteämpää yhteistyötä kyläyhdistyksen kanssa. Projektin ohjausryhmässä oli kyläyhdistyksen edustus.

Vertailtaessa tehtyjä toimenpiteitä tavoiteltuihin vaikutuksiin, voidaan niitä pitää tarkoituksenmukaisina. Tehdyillä toimenpiteillä on edistetty asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja toisaalta hankkeessa ei ole tehty tavoitteiden kannalta epärelevanttejä toimenpiteitä.

Tehokkuus

Investointeihin on käytetty 157 042 euroa (kone -ja laitehankinnat, rakennukset ja maa-alueet) Syyskuun alussa 2010 käytettävissä on ollut 7 700 e budjettiin nähden. Investoinnit ovat toteutuneet suunnitelman mukaisesti. Erilaisia tehtyjä töitä eritellään 245 kpl. Tehtyjen töiden kirjo on laaja ja osa niistä on oheistoimintaa.

Konkreettiset aikaansaannokset, maantieopasteet, infotaulut, esitteet, kunnostukset, www-sivut, Plassia koskevan kirjallisen ja kuvallisen materiaalin kokoaminen, kalusteet ja kahvilan perustaminen ovat osa projektin konkreettista tehokkuutta. Taloudellisesti tarkasteltuna investoinnit on toteutettu tehokkaasti.

Kyselyssä (onnistumisesta alueen keskeisten kohteiden kunnostamisessa):

Erinomaisesti. Havunilan piharakennukset, sahatyöläisen mökki, kalastusmuseo. Todella hienosti tavoitteet saavutettu.

On onnistunut, mm. Havulan aitta ja pihapiiri on kohentunut olennaisesti. Käsittääkseni myös kalastusmuseon uudistaminen on tämän hankkeen aikaansaannosta.

Osittain on, mutta kunnostettavien kohteiden valinnassa olisi ollut parantamisen varaa. Olisko ollut mahdollista miettiä heti suunnitteluvaiheessa että kunnostettaisiin Tori tai Plassin ranta. Näiden tai vaikkapa toisen kunnostaminen olisi tuonut hankkeelle enemmän pysyvää tulosta.

Toimenpideluettelosta voi päätellä, että projektissa on panostettu verkottumiseen. Verkostoitumista edistävien toimenpiteiden määrää voi pitää suurena ja toimintaa siltä osin tehokkaana.

Tiedotukseen on kiinnitetty riittävästi huomioita ja sen myötä on tehty konkreettisia toimia. Lehtiartikkeleita on ollut seitsemässä alueellisessa lehdessä yhteensä 49 kpl. Määrää voi pitää hyvänä. Kyselyssä paikallista näkyvyyttä on kiiteltu, mutta kritiikkiä on annettu valtakunnallisesta näkymättömyydestä.

Kyselyssä (tiedottamisesta):

Kyllä on, tiedottaminen on hoidettu erinomaisesti.

Kyllä. Hanke on ollut esillä esimerkillisellä tavalla. Tästä hyvänä todisteena ovat esim. lukuisat lehtiartikkelit. Samoin hankkeen esite on ollut laajasti jakelussa ja esillä erilaisissa tapahtumissa.

En ole havainnut mitään erikoista onnistumista.

Projektin myötä Plassi- alueesta ja sen historiasta on saatu aikaiseksi mielenkiintoiset ja laadukkaat internet-sivut.

Alueen kulttuuripalvelujen parantamisesta kyselyssä on vastattu mm. seuraavasti:

Erinomaisesti. Hankkeen myötä on järjestetty erilaisia tapahtumia joulun aikaan ym. Kesämatkailijoille tarjottu entistä monipuolisempia opastuspalveluja ja mm. kesäkahvila, joka varsinkin paikallisilta asukkailta on saanut todella myönteistä runsasta palautetta. Hankkeen myötä on kehitetty oppilaitoksia palvelevia mm. kulttuuriteemallinen nettipeli.

En ole nähnyt mitään isoa muutosta kulttuuripalveluiden parantamisessa. Ehkä Havulan kesäajan aukiololla on pieni vaikutus. Kuitenkin esim. kahvila Siirin saaminen kannattavaksi on vaikeaa.

Hanke on pystynyt parantamaan julkisluonteisia palveluja rahoittajan niitä rajoittavista tulkinnoista huolimatta. Rahoittajan tulkinta de minimis-tuesta vaikeutti juuri toiminnallisten kulttuuripalvelujen tuotannon kehittämistä ja aikaansaamista. Tältä osin rahoitus on kompastuskivi elinkeinotoiminnan ja palvelujen kehittämiseksi.

Projektin budjettiin, tavoitteiden määrittelyyn ja tehtävän rajaukseen suhteutettuna toimenpiteitä voidaan pitää tehokkaina.

Vaikuttavuus

Vaikuttavuus ei ole sama asia kuin tehokkuus, vaan kyseessä on laajempi käsite. Vaikuttavuus liittyy tavoitteiden saavuttamiseen eli toiminnan laatuun ja erityisesti haettavaan muutokseen. Vaikuttavuusmittarit tulee rakentaa niin, että ne mittaavat ulkoista vaikuttavuutta.

Toiminnan vaikuttavuuden varmistamiseksi, hankkeissa olisi järjestelmällisesti tehtävä itsearviointia ja mahdollisesti tulisi toteuttaa ulkoinen arviointi myös väliarviointina, jolloin pystytään vaikuttamaan lopputulokseen. Projektin aikana ei ole juurikaan tehty ulkoiselle arvioijalle näkyvää itsearviointia. Parhaimmillaan projektin aikana tehty itsearviointi olisi toimintaa systemaattisesti kehittävää ja sillä varmistettaisiin ja parannettaisiin hankkeen vaikuttavuutta.

Vaikuttavuustarkastelussa arvioidaan myös sitä, onko muut – projektin ulkopuoliset- tekijät vaikuttaneet projektin mukaisten tavoitteiden saavuttamiseen.

Tietoisuuden määrän kasvua ei ole mitattu suoraan ja se olisikin varsin työlästä, eikä resurssiallokoinnin kannalta järkevää. Tehtyjen toimenpiteiden perusteella voidaan välillisesti arvioida projektissa tehtyjen toimenpiteiden lisänneet merkittävästi yleistä tietoisuutta alueesta ja sen historiasta.

Lehtiartikkeleiden määrän mukaan voi olettaa tietoisuuden alueesta ja sen kehittämisestä kasvaneen merkittävästi hankkeen ansioista. Internet-sivustoilla käyneiden määrää ei ole seurattu projektin aikana, mikä olisi ollut suotavaa jo projektisuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden seuraamisen vuoksi.

Toimenpideluettelon mukaan toimenpiteissä on korostunut verkostoituminen, mikä onkin yksi projektin tavoitteista. Verkostoitumisen vaikuttavuutta on vaikea mitata heti projektin loputtua, saadut hyödyt saattavat realisoitua vasta myöhemmin. Kuitenkin verkostojen kehittäminen voidaan pitää sinänsä osana projektin vaikuttavuutta. Arvioinnin havaintojen mukaan projekti on ollut tukemassa toimijoiden verkottumista. Kyselyn perusteella voidaan katsoa, että yhteissuunnittelua projektin kuluessa olisi voinut olla enemmänkin. Kaikki sidosryhmäedustajat eivät ole saaneet edustuksellisesta ohjausryhmästä sellaista tunnetta, että olisivat riittävästi saaneet olla mukana suunnittelussa.

Toimenpiteillä on pyritty kävijämäärien kasvattamiseen. Plassi-alueen osalta ei ole tiedossa kävijämäärien kehitystä, mutta Havulan osalta on.

Kävijämäärät (Havula):

Havulan osalta kävijämäärät nousivat edellisiin kesäkuukausiin (kesä-elokuu) verrattuna yli puolella (2008/300, 2009/430, 2010/1021). Tulosta voi pitää hyvänä projektin vaikuttavuuden kannalta.

Kysely (matkailullisen vetovoiman lisääntymisestä):

Kyllä, Havulan ja Plassin alueen kävijämäärät ovat kasvaneet. Opastuspalveluiden ja kohteen kehittymisen merkitys on ollut tässä oleellinen eli hanke on onnistunut lisäämään alueen kulttuurimatkailijoiden ja muiden kävijöiden määrää. Tapahtumissa ja kahvilassa kävijöiden määrä on ollut todella iloinen, pienoinen yllätys.

Toivottavasti on ja uskon niin. Esitteet, nettisivut, infotaulut ja positiivinen median käyttö ovat lisänneet valtavasti jo entisestään alueen mielenkiintoa. Samalla kyllä alueen ulkopuoliset tahot ovat vaikuttaneet alueen vetovoimaan. Aktiivinen kyläyhdistys on toiminnallaan kymmenen vuoden ajan nostanut alueen profiilia....

Ei mielestäni.

Kävijämäärät (nettisivut):

Plassi-kotivuilla on vuoden 2010 aikana kuukausittain käynyt 246-566 kävijää, jokainen heistä on katsonut keskimäärin 2-4 alisivua. Projektissa on seurattu myös hakusanoja, joilta sivuille on päädytty. Plassin kulttuurimatkailullisen vetovoimaa ja tunnettavuutta on lisätty kotisivujen avulla.

Osittain tässä projektissa vaikuttavuus ja tehokkuus menevät päällekkäin ja niitä on vaikea arvioinnissa erotella. Tällainen aspekti on mm. Plassin historiaan liittyvän aineiston kerääminen tietopankiksi ja se käyttöoikeuksien selvittäminen. Tällä toiminnalla haetaan alueen kulttuurimatkailullisen vetovoiman lisäämistä, mutta se on myös itseisarvo jota tavoitellaan. Tällainen toteutettu toimenpide tässä projektissa on mm. vanhojen valokuvien skannaus ja inventointi.

Plassi-historiaan liittyvää aineistoa ei ole kerätty yhtenäiseksi tietopankiksi, kuten suunnitelmassa oli määritelty. Projektissa on kuitenkin kerätty materiaalia, mutta sitä ei ole ehditty järjestää, eikä lopullisesta sijoituspaikasta ole tietoa. Tältä osin asetettua tavoitetta ei ole saavutettu.

Projektsuunnitelmassa on määritelty projektin aikaansaavan yhden uuden työpaikan. Yksi uusi työpaikka syntyi perustettuun kahvilaan.

Samaan aikaan projektin kanssa on tehty myös muita toimenpiteitä, joilla on haluttu saatavan aikaiseksi samankaltaisia vaikutuksia. Kyselyssä eräs vastaaja arvioi vaikutuksia seuraavasti:

Projekti on osa Plassin kylään kohdistuvaa kehittämishankekokonaisuutta, johon kuuluvat Kalajokisuun maisemahanke ja Santaholman saha-alueen kunnostus. Kalajokisuun maisemahankkeen jokimaiseman vetovoiman parantuminen sekä Kalajokisuun väylä-hankkeen toimet ovat voineet vaikuttaa myönteisesti Plassin alueen vetovoiman parantumiseen joskin joelle pääseminen ulkopuolisille on miltei mahdotonta vielä tässä vaiheessa. Siitä ovat hyötyneet eniten paikalliset joilla on mahdollisuus veneilyyn. Näiden em. projektien vaikutus voisi olla 10 %. Loput 90 % vetovoiman parantumisesta laittaisin Plassi- Kalajoen vanha kaupunki hankkeelle, sillä Santaholman saha-alueella ei pilaantuneen maan poiston jälkeen ole vielä maisemoitu, joten se ei vielä paranna vetovoimaa.

Esille nousi myös RieskaLeaderin Tuulta Purjeisiin –hanke, jossa kyläyhdistys rakentaa Ansio Kaljaasia. Sen odotetaan lisäävän alueen vetovoimaa valtakunnallisesti.

Myös kaavoituksella on pyritty vaikuttamaan alueen vetovoimaisuuteen.

Vaikuttavuudesta voidaan todeta, että tapahtuneet positiiviset muutokset on pääsääntöisesti saatu aikaan projektin toimenpiteillä. Samalla muutkin tekijät ovat vaikuttaneet alueen vetovoimaisuuteen ja kyse on useamman toimenpiteen tai toimenpidekokonaisuuden yhteisvaikutuksesta. Tämä on otettu huomioon jo EAKR-projektisuunnitelmassa.

Kestävyys

Plassin historiasta ja kulttuurista kerätty materiaali ja kotisivut ovat pysyviä (kestäviä) aikaansaannoksia. Museorakennuksia ja niiden ympäristöjä on kunnostettu, opastointia on kehitetty Plassin alueen osalta. Uusi museo on perustettu. Oheispalveluja (kuten kahvilatoimintaa) on parannettu. Palvelujen kestävyys jatkossa on kiinni kävijämäärien kehityksestä. Esille nousi myös kaupungin mahdollisuudet jatkossa budjetoida rahaa esim. kesätyöntekijän palkkaamiseen. Projektissa tehdyt kunnostustyöt ovat pysyviä.

Hankkeen myötä kehitetty/ synnytetty kulttuurillinen ja matkailullinen kokonaisuus on kestäväällä pohjalla ja sillä on pysyvyyden lisäksi mahdollista laajentua ja syventyä vielä jatkossa. Systemaattisen perinnetietopankin luominen lisäisi saavutettujen tavoitteiden kestävyyttä.

Projektin toimintojen vaikutuksesta voidaan katsoa alueen kulttuurimatkailullisen vetovoiman lisääntyneen, mutta sen kestävyys riippuu myös jatkotoimista ja siitä miten aluetta saadaan jatkossa kaupallistettua. Oleellista toimien kestävyden kannalta on kävijämäärien kasvu jatkossa.

Varsinaista suunnitelmaa siitä, miten aikaansaannosten kestävyys taataan, ei ole tehty.

Projektin avulla Plassi-alueen vetovoimaa on lisätty. Jatkossa kaupungin, yrittäjien ja muiden toimijoiden aktiivisuudella on vaikutusta saatujen vaikutusten kestävyteen.

Kysely (onko alueen vetovoima lisääntynyt projektin vuoksi pysyvästi):

Uskon näin. Vetovoiman hyödyntäminen vaatii nyt vain jatkossa oikeita toimenpiteitä. Matkailumarkkinoinnissa on otettava alue näkyvästi esille....

Ulkopuolisista tekijöistä jonkin verran vetovoimaan on jo nyt vaikuttanut uusiutunut kaavoitustyö, jolla jokisuun alueen viihtyisyyttä kehitetään ja korostetaan.

Matkailullinen vetovoima on lisääntynyt pysyvästi rakennusten ja rakenteiden kunnostamisen ansiosta.

Toivottavasti on ja uskon kyllä niin. Esitteet, nettisivut, infotaulut ja positiivinen mediankäyttö ovat lisänneet valtavasti jo entisestään alueen mielenkiintoa. Samalla kyllä alueen ulkopuoliset tahot ovat vaikuttaneet alueen vetovoimaan.

Samaan aikaan, kun tämä hanke on ollut vireillä, on Kalajoen kaupungilla Kalajokisuun Maisemahanke, jossa on mallikkaasti toteutettu markkinapaikan rannan siistimistä ja yleisilmeen kohennusta.

Vaikea uskoa, että mitään kovin pysyvää on syntynyt projektin toimesta.

Projektin tuotosten kannalta on tärkeää, että ne jatkossa liitetään muihin alueeseen vaikuttaviin tekijöihin, kuten juuri kaavoitus ja kunnan/seutukunnan markkinointiin.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

Plassi-Kalajoen vanha kaupunki –projekti on ollut kulttuurimatkailupainotteinen kehittämis- ja investointihanke. Tavoitteet ovat olleet kahdenlaisia, pelastaa alueeseen liittyvä perinnetietämys ja lisätä tietoisuutta siitä, sekä perinnetietämyksen kautta konkreettisesti lisätä alueen matkailullisista vetovoimaisuutta ja sitä kautta alueen elinvoimaisuutta. Projektin tavoitteissa, toiminnassa ja arvioinnissa korostuu jälkimmäinen tavoite, alueen vetovoimaisuuden lisääminen. ”Perinnetietämyksen pelastaminen” olisi suunnitteluvaiheessa pitänyt määritellä ja resursoida tarkemmin.

Projektin lähtökohdat ovat hyvät, alueella on omaleimainen perinne ja kulttuurihistoriallinen aluekokonaisuus, jota hyödyntämällä voidaan lisätä alueen nykyistä elinvoimaisuutta.

Projektin ja sen tavoitteiden määrittely on ollut selkeää ja johdonmukaista. Projektin kahdenlaiset tavoitteet tukevat suoraan toisiaan ja ovat linkki menneisyydestä nykypäivään. Tavoitteet on määriteltä selkeästi, perimmäisenä tavoitteena on synnyttää olemassa olevasta perinnetietoisuudesta ja –materiaalista, kulttuuriympäristöstä ja konkreettisista kohteista kulttuurimatkailutuote.

Arvioinnin aikana ei ole tullut esille, että projektin aikana olisi tehty systemaattista itsearviointia, ellei ohjausryhmän normaalia työskentelyä sellaiseksi lueta. Projekti on kuitenkin määriteltä/rajattu selkeästi ja toimenpiteet ovat olleet konkreettisia, joten voi olettaa, että toimijat ovat voineet olla ilman näkyvää sisäistä arviointia riittävästi tietoisia projektin hyvästä etenemisestä. Kyselyn tulokset olivat osittain voimakkaastikin kaksijakoiset. Tämä olisi ollut mahdollista välttää projektinaikaisella evaluoinnilla.

Alkuperäiseen projektisuunnitelmaan verrattuna on projektin edetessä tehty pieniä muutoksia, jotka ovat olleet perusteltuja asetettuihin tavoitteisiin nähden. Osittain työtä on vielä jatkettava, esim. perinnetietopankin luominen ja sen kaupallistaminen on vielä kesken. Kyselyssä kunnostuskohteiden valinnasta nousi kritiikkiä (yksi vastaus).

Ulkoisessa arvioinnissa asiakirjatarkastelun ja tehdyn kyselyn perusteella voidaan todeta tehtyjen toimenpiteiden olleen tavoitteiden mukaisia, vaikuttavia ja kestäviä. Kyselyyn vastanneet olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä projektin tarkoituksenmukaisuuteen, tehokkuuteen ja vaikuttavuuteen. Toki eriäviäkin mielipiteitä oli, kuten arvioinnissa todetaan.

Projektin onnistumista tarkoituksenmukaisuuden, tehokkuuden, vaikuttavuuden ja pysyvyyden näkökulmasta puoltaa tehty asiakirjatarkastelu. Erityisesti positiivisesti esille voidaan nostaa alueellinen tiedottaminen ja verkottuminen. Itse kunnostustyöt on toteutettu taloudellisesti ja tehokkaasti.

Yrittäjänäkökulmasta olisi toivottu tuotteistettuja palvelupaketteja ja konkreettisia myyntitoimenpiteitä. Hankesuunnitelman mukaisesti projektilla ei ollut tarkoitus tehdä myyntitoimenpiteitä. Ideoita paikallisilla matkailuyrittäjillä on. Näitä täytyy kehittää prosessin jatkuessa.

Jatkossa projektin tulosten kestävyys kannalta on oleellista, että alue erityispiirteineen otetaan matkailumarkkinoinnissa näkyvästi esille. Nyt on tehty hyvä pohjatyö alueen muodostumiseksi vetovoimaiseksi kulttuurimatkailukohteeksi. Konkreettisena yksittäisenä jatkotoimenpiteenä ollaan kalastusmuseota siirtämässä isonpiin tiloihin.

Mahdollisista jatkohankkeista kyselyssä tuli esille seuraavaa:

Kulttuuritoiminnan kehittäminen tarvitsee tuekseen myös uuden hankkeen, joka kohdistuu toiminnallisten palveluiden ja tuotteiden kehittämiseen ja museotoiminnan kehittämiseen pitkäjänteisesti. Ne ovat ensimmäinen kiinnekohta, jonka jälkeen mahdolliset yrittäjät ja muut toimijat voivat aloittaa elinkeinotoiminnan matkailu- ja muiden palveluiden parantamisen yrityspohjalta. Tällainen kehittämishanke on investointi tulevaisuuteen.

Markkinapaikan kehittämiseen, torin päällystämiseen ja huoltotilojen saamiseksi alueelle olisi hyvä saada jatkohankkeita, jotta alueen vetovoimaisuus vieläkin säilyisi.

Vaikka itse projekti loppuu, tulee prosessin jatkua. Saavutettujen tavoitteiden kestävyys on täysin riippuvainen prosessin jatkosta. Alueen tuotteistamisessa ja kaupallistamisessa tulee olla kiinteässä yhteistyössä yrittäjien kanssa jo suunnitteluvaiheessa.